NAŠE ŘEČ

ROČNÍK I. ČÍSLO 6.

VÁCLAV MOSTECKÝ:

O JAZYCE ROMÁNŮ JIRÁSKOVÝCH.

Právem doba naše vedle jiných hesel, volajících v boj za veliké statky kulturní, zdvíhá polozapomenutý prapor očisty jazykové. Dobře se chápe, že řeč mateřská jest všech duchovních statků základem a první podmínkou, v ní že se zrcadlí duše národa i jednotlivých příslušníků jeho, jí že se prostředkuje tvůrčí činnost umělecká zrovna tak jako všecky vzdělanostní odbory vědecké. Čistý, správný jazyk jest tedy požadavkem samozřejmým. Ale není to poslední a nejvyšší ideál. Jest ještě něco, co může zvýšiti cenu správného a čistého jazyka, a to jest krása. Tedy nejenom mluviti správně, nýbrž i krásně, plně, výrazně; snažiti se o to, aby jazyk vyzdobený po této stránce byl přímo hudebným a uměleckým výrazem vzdělané a estheticky cítící duše.

A kde jinde možno jest vzdělávati řeč svou umělecky než u umělců, mistrů slohu a jazyka?

Bývala kdysi takovým dokonalým vzorem řeč lidová, bylať jadrná, čistá, svérázná, ale časem mnoho pozbyla z těchto předností vlivem mnohých činitelů, z nichž na místě nikoli posledním jest nedostatek dobrého čtení vedle povrchnosti výchovy a styku s prostředím jazykově pokleslým a otupeným.

Proto tedy třeba čísti národní spisovatele-umělce, kteří řeč svou učinili uměleckým prostředkem nejpoddanějším, čistým, svítivým, bohatým a dokonalým, kteří dovedli dáti jí vůni luhů domácích i teplo své osobnosti, kteří dovedli zotvírati všecky utajené její zdroje a prameny, dovedli obrousiti ve své duševní dílně všecky hrany, kteří s citlivým a něžným vkusem řaditi dovedli slůvko k slůvku jako drahokam ke drahokamu.

Mezi takové spisovatele, které můžeme pokládati za klassické a vzorné, plným právem sluší řaditi A. Jiráska. Přednosti slohu

jeho záleží v průzračné jasnosti myšlenek, jednoduchosti skladby větné, v bohatosti výrazu slovného, nehledanosti, přiléhavosti a jadrnosti obrazů básnických, ve vroucí, srdečné citovosti, a toho všeho dosahuje dokonalým ovládáním jazyka a pronikavou znalostí jeho ústrojí. Vycházeje z mluvy lidové, tvoří pevně a jistě jako na základech nejbezpečnějších; pro romány z minulosti podkladem jest mu studium jazyka starého, pro romány z nedávné minulosti a ze současnosti živá mluva lidová, nářečí.

Na rozboru čtyřdílného románu U n á s chceme ukázati slovní a jazykové bohatství Jiráskovo. Není to sice studie podrobná, nýbrž jen seřadění jistého množství látky ve skupiny, z nichž možno jest se poučiti o některých stránkách jazykové tvorby jeho. Barva, zvuk a děj jsou nejpodstatnější prvky a činitelé nejvíce rozhodující při živosti a názornosti líčení a vypravování; ukázněné a naprosté jich zvládnutí vyžaduje mistra jazyka a slohu. A toho vnějšími formami jsou výrazy pro barvu, zvuk a slovesa. Jimi se budeme především obírati, na konec pak přidáme některé ukázky svérázných obratů a úsloví, jež mají odhaliti kořeny řeči Jiráskovy, tkvící hluboko v úrodné půdě mluvy lidové a národní. Naproti tomu nevytýkáme zvláště přemnohých slov cizích, jichž užívá spisovatel jednak náhradou za domácí, jednak aby charakterisoval mluvu svých osob jednajících a jich odborné výrazy (a. elegie, filosof . . . b. špura, šichtmistr, grencjégr . . .).

Důležito jest také uvědomiti si prostředí, v němž děj románu se vyvíjí, neboť tím také slovník románu jest dán a určen: život v malém městečku podkrkonošském, radosti a žalosti onoho světa drobných lidí, ruch společenský a vlastenecký, tu a tam výhled do života úřednictva a vrchnosti a kratičký výlet do Prahy.

Smyslové postřehy Jiráskovy jsou bohaté, slovný výraz jejich přiléhavý, plastický; vystihuje nejenom celkový dojem, nýbrž odlišuje jej do nejjemnějších podrobností, ať slovem zvláštním, ať obměněným předponou nebo příponou.

Proto jeho slovník pro počitky a vjemy hlavně zrakové a sluchové jest pestrý a bohatý, čímž dosahuje účinu velmi živého a vzbuzuje představy velmi názorné a životné.

Povšimněme si podrobněji jeho výrazů A. pro barvy a B. pro zvuky, abychom názorně poznali, jak barevně vše vidí a jak mu neuchází ani nejjemnější odstín hlasový a zvukový.

A. V ý r a z y p r o b a r v u.

Pestrá rozmanitost se tu jeví v adjektivech, adverbiích, substantivech, slovesech. Jednoduchými prostředky dovede vyjádřiti plné, určité tóny i barvy lomené, půltóny a odstíny. Mimo vlastní ter-

miny užívá i metafor a pojmů přenesených (zlato, sníh, jíní atd.).

I. Barva vůbec, různobarevnost: světlo, temno, barevný, barva, barviti, nabíhati (do zelena); různobarevný, strakatý, strakatina; jasný, jasněti, zářivý, zářiti, bělotřpytný, přibledlý, problednouti, temnosvit; stinný, šerý, tmavý, tměti se, temněti, setměti se, zatměti se, tma, temnota; zachmuřiti, zachmuřeně; začuditi.

II. Jednotlivé barvy:

1. Bílé: bílý, bíliti, zabíliti se, běleti se, bělati se, proběliti, zbělati, zabělati se, probělávati se, bělostně, běl; nábělavý, šedobělavý, bělotřpytný; sněhový, sněžný.

2. Žluté: žlutý, žlutě, žlutavý, žlutavě, žloutnouti, žluť; nažloutlý, požloutlý, přižloutlý, požloutnouti; zlatý (víno), zlatiti, pozlatiti, zlato, pozlátko, pozlatilý.

3. Červené: červený, červenati, červenati se, červeň, červánek, načervenati, zčervenati, začervenati se; růžový, růžově, růžověti, zrůžověti; rudý, rudnouti, zrudnouti, zarudnouti, zarudlý, vyrudlý; rdíti se, rdívati se, zardíti se, zardívati se, ruměnec, rumný; nach; ryšavý, zryšavěti, naryšavělý; naháčový (barva těla, pleťová); tmavovišňový.

4. Zelené: zelený, zelenavý, zelenati se, prozelenávati se, zeleň, zeleno; temnozelený, tmavozelený, modrozelený, šedozelený.

5. Modré: modrý, modravý, modrati, modrati se, promodrávati se, modř, modro, modrota, modravo, tmavomodrý.

6. Hnědé: hnědý, zahnědlý, zhnědnouti, rudohnědý; snědý, přisnědlý.

7. Černé: černý, černě, černati, černati se, zčernati, začernati se, černava, načernalý.

7. Šedé: šedý, šedivý, šedavý, šedě, zšednouti, šeď; bělošedě, modrošedý, stříbrošedý, stříbrošedě, černošedý, ocelivě šedý; ssinavý, zsinavý, sesivěti, zsinati.

Zajímavé jest pro psychologii spisovatelovu, že stupnice barev jasných a teplých jest mnohem bohatější a úplnější, nežli barev studených a tmavých. Není-li již v tom patrný jasný a radostný optimismus umělcův?

B. Ještě mnohotvárnější jsou výrazové prostředky umělcovy pro zobrazování zvuků. Hlas, zvuky lidské a zvířecí, nástrojové i přírodní, pro to pro vše Jirásek má jemný sluch a vnímavý, bystrý postřeh. I mnohé projevy duševní činnosti vyjadřuje zvukem a stránku zvukovou zdůrazňuje často i tehdy, když zobrazuje pohyb a dění. Rozdělíme příklady na zvuky vůbec (a jich charakteristiku všeobecnou), pak na hlasy lidí, zvířat, zvuky nástrojů, předmětů a konečně zvuky přírodní.

I. Zvuky vůbec: zníti, zavzníti, zvučeti, zazvučeti, zvučívati, hlasný, hlas, zvuk, polohlasný, nahlas, hluboký (hlas); tichý, tichnouti, ticho, tiše, tišiti.

II. Hlasy a zvuky jednotlivé.

1. Lidské. a) Hlasy: hlaholiti, zahlaholiti, říkati, říci, praviti, křičeti, zahlučeti (zástup), přizvukovati (při zpěvu), vyzpívati, zahoukati, obrouknouti se (na koho), zanotovati si, halekati, šeptati, žvandati, zahučeti (zástup), zmlknouti; vyzvoniti (pověděti); huhňavý, přichraptělý, chraplavý, chraptivý, brečavý, břečlavý, švitorný, žvátorný, hlasný; hartusivě, vzlykavě, zpěvavě; šept, zpěv, zmlknutí. b) Zvuky: funěti, chrčeti, zachrčeti, výskati, bručeti, zabručeti, zabzučeti si, zahlomoziti, zahráti, zahvízdnouti, zajeknouti, zapískati si, zasténati, zasyknouti, brečeti, kvíleti, chlichtati se, šuškati, tleskati; mlaskavý, výskavý, bručivý, chrápavý, mečivý, vřískavý; výskání, vzlykot, vřískot.

2. Zvířecí: kviknouti, přehudati (o ptácích), štěkati, zařičeti, zafrkati, zašveholiti, kvičeti, mečeti (i o lidech), štěbetati, šveholiti; štěkavý, bzučivý, mečivý; mečivě, šveholně; bzukot, kvikot, štěbet, švehol, bzučení, zařehtání, přehudání.

3. Zvuky nástrojů, nábytku, nádobí a pod.: zvoniti, zabubnovati, cinkati, tikati, zavrnčeti (zvonek), pocinkávati, řinčeti (cymbál), zadrnčeti, zadrčeti, zařinčeti (nádobí), crnčeti (sklo), vrzati, vrznouti (dveře), hrkati (v hodinách), zaklepati (nač), zabouchati, zabušiti, buchati, zabouřiti, zahlomoziti, zahřmotiti, zaprásknouti (rána), hřměti (o voze), přehřměti (o hudbě), zahřímati (hmoždíř); řinčivý, zvonivý, hrčivě, dunivě, lomozně; tikání, cinkání, brnkání, bušení, drnkot.

4. Zvuky přírodní: hučeti, zahučeti (vítr), hřímati, zaduněti (rána, hrom), chrastěti, chrastiti, zachrastěti, zachřestiti, šuměti, šustěti, zašuměti, zašustěti (listí, strom), harašiti (déšť), zaharašiti, zašoumati, pošoumávati (vítr listím, korunou), přihukovati (oheň), praštěti, zvoniti (půda); hromový, burácivý, hřímavý (výstřel), šustivý, šumný, šoumavý (ševel), hučivě, šramotně; harašení, šplouchání, šust, šum, šumot, šramot, hukot, praskot, ševel.

5. Pohyb: přicupati (dítě kam), šustiti (paní ven), zafrčeti (pták), hrčeti, zahrčeti (vůz), hřměti (vůz), flinknouti čím.

Ze všech dokladů je patrna snaha po malebném výraze, který jazyk a sloh Jiráskův činí hudebným a přes poměrnou střízlivost děje a jednoduchý obsah velmi náladovým a citově působivým.

Vedle této vlastnosti se vyznamenává i jinými přednostmi, pestrostí, rozmanitostí v zachycování jemných odstínů dějovosti slovesné, jasnou určitostí a plastickou jadrností obrazů a tropů, zdra-

vým zájmem a smyslem pro lidovost rčení a místným, hospodárným jich užíváním.

Sloveso u Jiráska dokazuje, jak je pohyblivé a pružné obsahem, jak je tvárné a schopné vyjadřovati vztahy, vid (dějovost).

Můžeme z díla jeho uvésti přemnoho příkladů, jak jedno sloveso v různých situacích má různý význam (hospodařiti = býti hospod.; řáditi; domluviti = 1. ukončiti řeč, 2. s předmětem komu = napomenouti, domluviti se; držeti = snášeti rány, bití, světiti svátek, držeti na něco, na někoho, za něco . .); dějovost (běhati, běžeti, vyběhnouti, vybíhati, vyběhati se atd.). Zajímavo jest i sledovati předpony, jak obměňují formálně i obsahově význam slovesa; na př. předpona n a-:

a) vzmocnění děje: navzpomínati se, nazpívati se, nasmáti se, napřísti,

b) pohyb vzhůru, děj na něco směřující: nakládati, naložiti, nazdvihnouti; dolů, dovnitř: namáčeti, naléhati,

c) zeslabení významu: nalomiti, nažloutlý, našeptávati.

Předpona p o-: a) distributivnost, podílnost: pokroutiti, pochcípati, polévati, popíchati, polámati,

b) dokonavost: pocítiti, pochlubiti se, počkati,

c) zeslabení významu: ponachýliti se, poodložiti, pokuřovati, pootevříti, pousmívati se, ponaříkati si, pozapomínati, pozdržeti se, pokyvovati, povadlý, pohublý,

d) pohyb vpřed: postoupiti,

e) pohyb po něčem: polévati, pokmínovati.

Příměry a metafory věc vystihující, přiléhavé: kůň jako dítě (dobrý, hodný), jako jelen (rychlý), jako panna (krásný), člověk bezcitný jako pařez, bystrý jako ostříž, opuštěný a pokleslý jako bludná ovce, tichý jako pěna, pohyblivý, čiperný jako plamének, slaboučký a tichý jako úkropek, malý jako vrabčík, Němec jako poleno, do práce jako kat, jako zmrzlá košile (nedá se ničím rozehřáti), má dubový spánek, je nepodnikavý kuba; cesty jako sklenice (zamrzlé) . . .

Odtud se pramení svérázné vazby, konkretně vyjadřující všeliká abstrakta: počasí, jako když se všichni kominíci žení, vrátiti se brzy — co by kočce namrskal, dívati se s patra, s kruchty, dělati okolky, přijíti všemu na kloub, hledati kořen (příčinu), moknouti pod sklenicí (opíti se), jídla bylo jako u Dolan, držeti koho v kordech (v šachu, pevně ovládati) atd.

Jirásek dbá toho, aby zachovávaje ducha jazyka (v určitých případech) před substantivem dával přednost slovesu, zájmenu, adverbiu. Za vzorem lidovým se vyhýbá úsloví: nemám příčiny,

času, důvodu; nýbrž říká: nemám proč, zač, kdy; dal mu co proto, ten s ním nemá (= nedrží), míti na někoho s kopce.

Příkladů takových je hojnost: jsou v sobě, co je ti do toho, býti za jedno...

Fraseologii hojně čerpá ze studnice lidové. Ledacos již uvedeno, některé doklady ještě připojujeme: zima blázní, pásti po kom, jezditi po čem, jídlo mu nejede, honiti parádu, je o zabití, vidím ti na očích, míti oči na vrch, míti dobré oko, strach vidí velkýma očima.

Jiným dokladem jazykové čistoty a svéráznosti mluvy jest hojné užívání zpodstatnělých adjektiv na -á: dáti na srozuměnou, šel rovnou, pili na rozloučenou, na shledanou, na usmířenou, dostal za vyučenou, jíti na škodnou (= zvěř); podstatných mužského rodu na -a: nemluva, nestyda, neposeda, útrata, otevřhuba.

Na konec vypisujeme slova neobvyklá, provincialismy, zastaralá i zvlášť tvořená: mračiti (plakati), namračiti se, mraček; louzniti, metešiti, kandati, kaniti (cancati, klábositi, o opilém), holiti se s kým (mazliti), bez smyslu, párati se (hráti si), šňápati, chasa (děti), převaž, klíbačka, připěnáček (dítě držící se sukní matčiných) atd.

Mluva Jiráskova a studium její podává opravdový požitek svou nestrojenou prostotou, půvabem své ušlechtilosti umělecké a rázovité lidovosti a národovosti. To jsou vlastnosti, které z díla takovým jazykem a slohem psaného dělají dílo klassické, to jest dokonalé, čisté a umělecké. —

Článek tento nečiní ovšem nároku na úplnost a podrobnost; chtěl jen upozorniti, otázky některé nadhoditi a přilákati k hlubšímu probrání látky.

JOSEF ZUBATÝ:

VÍCE NE.

Mezi způsoby mluvení, které podle výkladů Královým naši brusiči neprávem vyhlašovali za chyby, je také *více ne* místo *již ne* (str. 100 n.). Kdo opravdu zná starší češtinu, ztěžka se odhodlá, býti mínění jiného, a vracím-li se k této věci i mně nepochybné, činím to jen proto, abych přidal několik poznámek snad ne docela zbytečných.

Již dv. r. Král m. j. napsal, že podobně se vyjadřují na př. i Vlaši a Francouzi. Vyjadřují se tak i Poláci, u nichž přece, nehledíme-li k slovům, jež z němčiny přímo přejali, germanismů mnoho nenajdeme; a dokonce i Rusové, kteří dnes obyčejně říkají

uže ne, v staré době, v níž u nich sotva lze mluviti o nějakém pronikavějším vlivu němčiny, říkávali také *bolje ne*, t. j. »více ne«. A domnělý germanismus tento našel čiperný posluchač i v jazyce staroindickém, když jsme čtli před několika lety upanišadu o Načikétasovi. Jak viděti, jest to způsob vyjadřování tak přirozený, že se mohl vyvíjeti v rozličných jazycích samostatně, aniž třeba se domýšleti, že by byl vznikl jen v jednom z nich a do druhých by se byl přenášel. Naši předkové se tak vyjadřovali stále, ani na př. Jungmannovi se nezdálo, hledati zde germanismu, a i Čelakovský v Ohlase bez rozpaků napsal: »Ach běda, nebudu víc chodit pro vodu.«

I matiční Brus ví, že »*ne více* vyskytuje se již ve starých spisích místo správnějšího *již ne*.« První část této věty je svatá pravda; vlastně by bylo lze říci, že v staré češtině *více ne* (anebo také *již více ne*) čteme skoro stále, a nesmírně zřídka *již ne*, které v naší době je mnohem častější, než bývalo. Gebauerův Slovník má jen několik dokladů spojení *již ne*, a z těch vlastně bychom měli ještě vyloučiti doklady biblické, v nichž starý Čech otrocky překládal lat. *iam non*, ač by jinak byl spíše řekl asi *viece ne* (jako na př. v Žaltáři »již nenie proroka«). Proč našim brusičům z minulého století se uzdálo zapovídati *více ne*, nelze dobře říci, a snad bylo i příčin více. Nejvíce jim asi překáželo, že se říká *již ne* i *více ne*, a toto že se shoduje s něm. *nicht mehr;* ale důležitou příčinou, jíž si ovšem nebyli vědomi, bylo asi, že nedovedli základů těchto způsobů mluvení poznati po dvou stránkách, k nimž bych rád ukázal zde.

Stará čeština mívala stejným způsobem *více* (viece, viec) i ve větách kladných, ve smysle vlastně témže, jako ve větách záporných: jako *více ne* znamená vlastně »již nikdy ne, víckrát ne«, tak *více* bez záporu bylo »nadále, navždy«. Tak na př. známé přísloví jest u Štítného zapsáno ve znění »čím nový hrnček naplněn bude, tiemť viec zapáchá«, a co »viec« v něm znamená, vidíme z pozdějších jeho změn (»vždycky«, »až se rozrazí«, »dokud ho stává« atp.), jež by čtenář našel ve Flajšhansových Č. příslovích 1, 348. Týž Štítný zavírá výklad článku víry o těla z mrtvých vstání a životě věčném slovy: »a ta (věčná radost) viec a viec tráti (trvati) bude, donidž (dokud) Buoh Bohem, jiež nám Hospodin dopomáhej!« V Trojánské kronice slibuje Paris Eleně královně: »já tě sobě za najmilejší manželku chci pojieti (pojmouti) a s tebú viec ostati v posvátném manželství«. Atd. Staří filologové naši tomuto slovu nerozuměli. Po starém pravopise bývá psáno *wiecz*, nejčastěji bývá tvar kratší (*viec*, ne *viece*), a tak se čítalo

věč, jako by to bylo slovo příbuzné s *věk*, *věčný*. Teprv časem se nalezl výklad správný (zejména podle míst, kde nelze čísti *věč*): kdyby jej byli znali brusiči, byli by asi poznali, že na př. věta »více bez tebe nebudu žíti« není utvořena podle němčiny proto, že se říkávalo i »více s tebou chci zůstati«, což po německu se neříká stejně.

Více ne časem v živé mluvě zaniklo (aspoň nevím, kde by se tak ještě říkalo) a bylo nahrazeno buď stejně starým *již ne*, anebo změněno ve *víckrát ne*: kde by staří Čechové byli řekli »viece tam nebudu (anebo nechci) choditi«, my říkáme »už tam nebudu chodit, už tam nepůjdu«, anebo »víckrát tam nepůjdu«. Předkům našim však nebylo *více ne* a *již ne* totéž. *Více ne* říkávali, kde možnost nějakého děje chtěli popírati na všecky časy; kde chtěli říci, že děj přestává (anebo přestal, nebo přestane) v některé době, ale tak, že se může zase obnoviti, říkali *již ne*. Tak na př. píše v březnu r. 1476 Jindřich Rúbík z Hlavatec a na Netolicích purkrabímu krumlovskému (Arch. Č. 9, 153): »A prosím tebe, milý bratře, zednaj (zjednej, opatř) mi drajlink vína anebo puol a pošli mi jej na Heršlák; neb mievám mnoho hostí a již nebudu mieti co píti«. Kdyby byl napsal »více nebudu míti co píti«, bylo by to bývalo tolik, jako kdybychom my dnes řekli »víckrát nebudu mít co píti«, a to je myšlenka, jíž asi purkrabí Jindřich byl dalek (drajlink je totiž 24 věder). Anebo čteme v Alexandreidě: »tak mnoho ljuda bieše, jakž již trub nedoslyšieše« (tak mnoho lidu bylo, že [pro vzdálenost] trub nedoslýchal): »viece ne« zde bylo v staré češtině tak nemožné, jako dnes bychom nemohli říci, že v dálce »již víckrát« (anebo »již nikdy«) trub nebylo slyšeti. Někdy ovšem, kde obsah celé představy se tomu zrovna nepříčil, řeklo se *více ne*, i kde zápor vlastně nemusí míti místa na všecky časy: je to stejná důraznost, přirozená v záporu, jaká se jeví v tom, že Slovan (a ne jen Slovan) na př. zákaz i jediného děje rád vyjadřuje slovesem opakovacím (říkáme »přines to sem«, ale »nenos to sem«), vyjímaje věty, v nichž máme na mysli zákaz anebo výstrahu, týkající se na určito jednotlivého děje (»nespadni tam«, »nepozdrav ho jednou nebo dvakrát, a uvidíš«). S oním základním rozdílem mezi *více ne* a *již ne* se srovnává, že *více ne* nalézáme v starší době nejčastěji ve větách budoucího děje; ale není to ovšem pravidlo bez výjimky (Ctibor Tovačovský z Cimburka na př. docela správně mohl napsati »živí vědí, že mají zemříti, ale mrtví ničehož víc nevědí«).

Tohoto rozdílu necítíme my, protože se *více ne* udrželo vlastně jen v řeči spisovné. V němčině ho není (jako ho není ve franštině a

jinde), Němec může beze všeho říci »ich habe keinen Heller mehr«, »ich habe nichts mehr zu trinken«, třeba si je nejlépe vědom, že nedostatek za chvíli mine. Proto někteří naši spisovatelé doby nové psávali *více ne*, kde by podle ducha naší řeči mělo býti *již ne:* na př. »nemám víc ani krejcaru«, »dnes tam více nepůjdu« atp. A brusiči asi nejasně cítili, že zde je cosi nesprávného: chybili, že zapovídali (a zapovídají) *více ne* šmahem. Není, proč bychom se starého *více ne* zříkali; ale neužívejme ho, kde bychom ho bez násilí a bez nesmyslu nemohli nahraditi na př. slovy »již nikdy«, »víckrát ne«, »dále ne«, »na dále ne« atp. Jirásek vypravuje na př. o malém Věkovi: »tížilo jej to, i to, že se bude starý Žalman třeba na něj zlobiti, že ho již více k sobě nepustí« (Spisy 2, 18). Zde položeno »více« docela správně; i na př. ve vypravování o návštěvě císaře Josefa v klášteře (t. 71): »(páter Anselm) chvíli jako by váhal, čekal, a teprve když se onen jásavý pokřik více neozval, pustil se po schodech dolů«. I kde vypravuje, »více se pak František k sousedovi nedostal« (17), je »více« na dobu, kterou vypravovatel i čtenář má na mysli, docela správné, a jen zlý mračnopozor by mohl vykládati, že se po mnoha letech Žalman s Věkem zase smířili; v řeči působí skutečný život duševní, ne kostnatá logika.

JOSEF VYCPÁLEK:

O CHYBNÉM SLOVOSLEDU NEBOLI POŘÁDKU SLOV.

I.

Němčina vkládá sebe větší počet přívlastkův a jiných přímětů prostých i předložkových mezi člen a podstatné jméno, jako: *der* gestern um diese Zeit(2) zugekommene(3) *Bote*(1); čeština, nemajíc ani určitého ani neurčitého členu, opírá příslovečná určení a jiné příměty (2) mezi podstatné jméno (1) a přívlastek (3) nebo mezi přívlastek (3) a podstatné jméno (1), jako: Každý vzdělanec povinen spravovati se zákony (1) ve spisovném jazyce (2) ustálenými (3); zastaralý (3) při věcech (2) zvyk (1).*

* Správný je ovšem i logický pořádek (1 — 3 — 2): zákony ustálenými v jazyce spisovném, hory porostlé lesem (Erb.), měl oči zavázané šátkem (t.) atp. V určitých případech, zvyklostí ustálených, bývá i pořádek 2 — 3 — 1, na př. velmi dobrý prospěch, z brusu nový kabát, zcela nepatrný příspěvek, dosti vzácný případ, nevšedně nadaný člověk, z míry hodný člověk, vždy věrná kapitula, trocha slabý hlas atp. R.

Ale v nynější češtině se potkáváme až příliš často s oním pořádkem německým (2 — 3 — 1), jenž se bez členu nemá oč opírati a počíná se hned příslovečným určením a p., jako: ředitelství *vzájemně* (2) *škody z ohně a krupobití pojišťovacího* (3) *ústavu v Plaňanech* (1) m. ředitelství plaňanského ústavu (1) vzájemně (2) pojišťujícího škody z ohně a krupobití (3); překotný rozmach *v posledních letech* (2) na moderní velkoměsto *se vyvinuvší* (3) *Prahy*(3) (N. P. 31, 74) = přek. rozm. Prahy(1) v posledních letech(2) vzrostlé na město moderní(3); *kdysi* (2) *šťastný* (3) *skladatel* (1) utrpěl(!) nový nezdar (Nár. Obz.) = šťastný kdysi skladatel (3 — 2 — 1) dožil se nového nezdaru (*kdysi šťastný skladatel* by vlastně bylo: šťastný skladatel dožil se *kdysi* nezdaru); — císař udělil *titulu a charakteru vrchního komisaře požívajícímu policejnímu komisaři* v Praze Gustavu Janu F. rytířský kříž (úř.) = císař udělil pražskému policejnímu komisaři Gustavu J. F., majícímu titul a char. vrchního kom., rytířský řád; *nedostává se jim proudu doby* (2) *přiměřeného* (3) *vzdělání* (Rozv. I., 54) = nedostává se jim vzdělání (1) proudu doby (2) přiměřeného (3); přispívají na ně dle poměru *jim* (2) *poskytnutého* (3) *úvěru* (1) (Úv. spol. v Pr.) = podle poměru poskytnutého (3) jim (2) úvěru (1); račte toto přání přijmouti od Vám (2) vděčného (3) J. Sk. (1); inženýři *upozorňují techniku* (2) *dokončivší kollegy*, že... (N. L. 48, 277, úř.) = upozorňují kollegy, kteří dokončili techniku, že...,; policejní ředitelství ohlášený koncert za spoluúčinkování *své jednání o engagement* (2) *zrušivšího* (3) *člena Nár. divadla* (1) nepovolilo (N. L. 41, 268, úřed.) = za spoluúčinkování člena Nár. divadla (1), své jednání o engagement (2) zrušivšího (3); abyste ráčil knihovně musejní darovati *Vámi* (2) *vydaná* (3) *díla* (1) (Národop. mus.) = darovati vydaná (3) Vámi (2) díla (1).

Odporněji bývají příslovečné (2) a přívlastkové výrazy (3) svírány mezi předložky a příslušné pády (1), jako: *dle tam* (2) *známého* (3) *rukopisu* vypátrán (Osv. 1, 11, 32) = podle známého tam ruk.; vojáci vpadli do *ohněm ozářené klenuté jeskyně* (N. L. 41, 201) = do klenuté, ohněm ozářené jesk., n. do klenuté jesk., ohněm ozářené; pojednou se kůň zvrátil *do tři metry hlubokého výmolu* (N. L. 46, 197) = do výmolu tři metry hlubokého; *k včera námi citovanému projevu* (Výst. deník) = k citovanému námi včera proj.; upozorniti *na svého času Vám už zaslaný oběžník* (Slavia) = na zaslaný Vám už svého času oběžník; *na přívalem rozmoklé* trati (N. L. 51, 123) = na půdě přívalem

rozmoklé; přístup ke garáži zbudované *na se všech stran přístupném* místě (N. L. 52, 87) = na místě se všech stran příst.; opíraje se *o důkladností a bystrostí vynikající dobrozdání* (N. L. 55, 192) = o posudek důklad. a bystr. vynikající; *od nadšenou humánností překypujícího Hálka* (N. L. 48, 209, Q. M. Vysk.) = od překypujícího nadšenou hum. Hálka n. ještě lépe: od Hálka, nadš. hum. překypujícího; uhodila *po kolem ní stojících* deštníkem (N. L. 35, 198) = po stojících kolem ní; boj *proti mládež kazící literatuře* (N. L. 51, 327, 7) = proti literatuře mládež kazící; na zemi leželo děvče v tratolišti krve *s krví zbroceným nožem v ruce* (překl. z němč.) = s nožem krví zbroceným; Mohamedáni *v Bulhary obsazeném území* (N. L. 53, 142) = v obsazeném Bulhary úz. n. ještě častěji: v území, obsazeném Bulhary; výbuch stal se *v lehce*, ponejvíce jen z prken stavěném *domku* (N. L. 31, 257) = v domku lehce, hlavně jen z prken stavěném (1 — 2 — 3); *za námi dodávané dílo* (Štenc) = za dodávané námi dílo.

Někdy chybný pořádek podstatného jména, přívlastku a jiných přímětů jest příčinou n e j a s n o s t i a n e s n a d n é h o p o r o z u m ě n í, jako: *pumy vrhající holubice a albatrosy* jsou stálými návštěvníky (překlad z něm.) m. holubice vrhající pumy; *obdrželi jsme v Praze na poštu daný lístek* (Č. Thal. VI., 80) m. dostali jsme lístek (1) v Praze (2) daný na poštu (3); v slezském Höfenu *stojí přes 300 let starý včelín* (Č. Svět X., 15—16) místo stojí včelín přes tři sta let starý, prvé mohlo by znamenati: stojí přes 300 let co? starý včelín; boji proti Čechům a *proti německé věci nepříznivým ministrům* (N. L. 48, 49) = a proti ministrům věci něm. nepříznivým.

Ba někdy chybný ten pořádek podstatného jména, přívlastku a jiných přímětů zabíhá až *ve směšnosti*, jako: zanechala doma *bez dohledu jeden rok* starou dcerušku (N. L. 51, 73) m. zanechala bez dohledu roční dcerušku, ale vlastně by to bylo: zanechala bez dohledu jak dlouho? jeden rok koho? starou dcerušku; aby *veřejnou mravnost urážející krasavice* z výkladů odstranili (překl z němč.) m. aby krasavice, urážející veřejnou mravnost, z výkladův odstranili; ale vlastně to jest: aby z výkl. odstranili veřejnou mravnost (2) urážející (3) koho? krasavice (1); *usnul v náručí alkoholu* statečněji vzdorující athletky (překl. z němč.) = usnul v náručí athletky statečněji alkoholu vzdorující, ale vlastně: v náručí alkoholu . . .; pomohou *vyléčiti horečkou* zmučený mozek Prahy (Nár. Obz. V., č. 11) = vyléčiti zmučený (3) horečkou (2) mozek (1) Prahy n. mozek Prahy zmučený horečkou.

Příště ostatek.

VÁCLAV ERTL:

O POSTAVENÍ PODMĚTU PO ČLENECH ÚVODNÍCH.

Část další.

Případy určitého pořádku slovního, způsobené důvody psychologickými, zavdávají pak podnět k analogickému pořádku slovnímu v případech syntakticky podobně ustrojených, i když není téhož podkladu psychologického. Tak častému typu větnému, kde k slovesu bezpředmětnému přistupuje gram. podmět jakožto psych. přísudek věty *(AVS)*, přizpůsobují se i jiné ojedinělé věty z týchž prvků složené, i když gram. podmět není právě nutno pokládati za přísudek psychologický. Na př.: Brzy přemožen byl odpor všeliký 292, 19 (= brzy byl všeliký odpor přemožen). Téměř ve všech kostelích staveny jsou služby boží 155, 20. Nazejtří zapálena krásná budova klášterská 312, 28 (Kartousy, jejichž dobytí právě bylo vylíčeno). Rovněž tak podle vět, v nichž se sloveso sponové odlučuje od svého předmětu a posouvá se do popředí věty *(AVSO)*, seřaďují své členy i jiné věty, v nichž význam slovesa nebo souvislost nedovoluje pokládati slovesa urč. jen tak za pouhou sponu. Na př.: Tímto způsobem *sklamal* sbor Pisanský .. i ty nejskromnější naděje 115, 14. Když i tam roznesla se zpráva, že král umřel, *ztekli* obyvatelé dne 20. srpna tamější klášter Dominikánský 314, 2. Na rozkaz od krále Sigmunda daný *odložil* tudíž falckrabě Ludvík Heidelberský znaky říšské 230, 18. V tom ohledu *neznal* celý tento věk boje ukrutnějšího nad bitvu Vyšehradskou 421, 19 a j. Doklady přímého pořádku v tomto případě *(ASVO)* mívají důvod nejčastěji v zápornosti slovesa urč. anebo jsou způsobovány důvody zvláštními, zejména slohovými.

Mimo důvody psychologické, právě vyložené, jsou ještě rozličné jiné okolnosti, které působí u Palackého — byť ne tak pronikavě — na pořádek slovní, dílem podporujíce pořádek psychologicky přirozený, dílem se s ním křížíce. Je to především význam slova. Bylo již dříve ukázáno, jak některá slova, jména i slovesa, jsou chudobou svého významu takřka předurčena k tomu, aby hrála ve větě úlohu podřízenou. Tak jména podstatná, která

významem nejsou daleka pouhých zájmen, mívají zpravidla platnost podmětu psychologického. Na př.: Nezadlouho *lidé* i skutky počali potýkati se 123, 2 (lidé = něm. man). Ve Kristově nové tisícileté říši.. *člověk* již nepotřeboval kostelův ku posvěcení svému 365, 12. To, co za naší doby *mnozí* nazývají zásadou revoluční 143, 16 (pod. 223, 7). A podobně slovesa, významem chudá, relativní, která nabývají konkretního významu teprve ze svého členu určovacího (na př. působení, oporu, posezení *míti*, smlouvu, změnu *učiniti*, rozkaz, ohlášení *vydati*, změnu, ztrátu *utrpěti*, slova *se chopiti* a p.), jakož i taková slovesa, jejichž významový obsah jest z větší části vyjádřen nebo naznačen syntaktickými vztahy ostatních členů větných *(my o vlku a vlk za humny)*, vystupují ve větě obyčejně jen v úloze pouhé spony (ve smyslu psychologickém) vytiskované větným spádem do popředí věty (v. str. 113). S týmž osudem se potkávají i slovesa ryze f o r m á l n í, kterých za samostatný větný člen skoro ani nelze pokládati. Je to především sloveso *jsem (býti)*, které se přímo enkliticky přiklání k prvnímu přízvučnému členu větnému.* Na př.: Na hradě *byl* vrchním velitelem pan Jan Šembera 416, 26. Nejznamenitější mezi sektami takovými *byla* strana... Táborův 321, 28. Na sklonku středověku.. *byl* M. Matěj z Janova první i nejpřednější myslitel a učitel, jenž.. 45, 4 a j. Pro svůj význam ryze formální a slabý přízvuk větný posouvají se v popředí věty také t. zv. slovesa p o m o c n á neboli m o d á l n í *(mám, smím, chci, musím, počínám* a p.), a to i ve větách, které se nekončí gram. podmětem. Na př.: Když dekret královský o třech hlasích... ohlášen byl, *počali* Němci náramně se bouřiti 105, 11. Potom *chtěl* Sigmund povýšiti na to místo Jana Železného 61, 19. Takto *počal* blížiti se osud Husův rozřešení svému 197, 15. Jelikož Hus ani přátelé jeho byli ještě nezprotivili se.. moci papežské, *mohly* úsilím jak krále Václava, tak i arcibiskupa jemu oddaného bouře ty obmezeny zůstati na domácnost českou 141, 8. Pořádek logický, s po-

---

* U Pal. ovšem zákona o postavení enklitik ve větě není dbáno důsledně. Na př.: Ale brzy dostala s e m u i příležitost 29, 14 (m. brzy se mu). Mezi jinými podporoval j e v t o m i sám Gerson 246, 20 (m. mezi jinými je v tom..). Ve Kníně dovolal s e j i c h .. 333, 26 (m. se jich dovolal). A pod.: ačkoli tam farářem b y l M. Křištan z Prachatic 327, 9 (m. ačkoli tam byl..).

mocným slovesem za podmětem *(ASVI)*, jest aspoň v hlavních větách mnohem méně častý než inverse *(AVSI)*, za to však ve větách vedlejších jest logický pořádek *(ASVI)* zase pravidlem téměř bez výminky (srov. str. 137). Na př.: Poněvadž pak dle zdání jeho *sbor Konstanský měl* považován býti za pouhé pokračování v Pisanském ... 185, 16. Víme jen, že i z daleké ciziny *všeliká heterodoxie již počala byla* obraceti zraky a kroky své k Čechám 276, 10. Jen tam, kde gram. podmětem dochází výrazu psych. přísudek, jest inverse (s podmětem na konci věty) pravidlem právě tak ve větách vedlejších, jako v hlavních. Na př.: město, ve kterémžto zaniknouti měla *všecka jeho nádhera a sláva* 185, 12.

Ve spojení s významem slova bývá za důvod toho neb onoho pořádku slovního uváděna také r o z v i t o s t v ý r a z u (ať slovní nebo větná), kterou se významový obsah výrazu základního zpravidla obohacuje *(strom — neplodný strom; strom, který nenese ovoce)*. Zásadu tuto vyvodil právě ze slohu Palackého Vodička v uvedeném článku, kde tvrdí, že podmět provázený jakýmkoliv omezením, jako přívlastky, větou vztažnou nebo vysvětlovací, tlačí se na konec, jako se zase sloveso bez doplňku (míněn tu předmět i doplněk v nynějším smyslu) nebo bez dostatečného příslovečného omezení posouvá vpřed. Zásada tato však nedochází potvrzení ve slohu Palackého, aspoň ne v tom smyslu, jak byla míněna a vyslovena. Že sloveso sebe bohatěji rozvité může státi před podmětem a naopak sloveso sebe méně rozvité na konci věty, bylo již na příkladech dříve uvedených patrno s dostatek. (Na př.: Na podobný spůsob *vydal* také Arnošt na provincialní synodě dne 12. listopadu 1349 duchovenstvu českému nové zákony kázně 21, 13. Naproti tomu: Budeli poučen, že tam bludové se *nacházejí* 213, 23. .. že u nich právě opačný poměr *panoval* 104, 6 a j.). Ale ani o podmětě zásada Vodičkova neplatí, neboť podmět často do značné šíře rozvitý a složitý — o rozvitosti jedním dvěma slovy ani nemluvě — je v postavení předslovesném u Palackého zjevem dosti častým. Na př.: Ačkoli svátost ta od Krista pána.. podávána byla pode dvojí spůsobou, předce *obyčej od církve později z dobrých příčin k uvarování všelikých nebezpečí*

a nevhodností uvedený a již od dávna zachovávaný, podávati ji laikům pode způsobou chleba toliko, má přijat a považován býti za zákon bezouhonný a neproměnitelný 223, 20 (pod. 57, 5; 66, 5; 194, 15; 343, 17; 289, 10 a j.). Postavení před slovesem nebrání ani věta přívlastková (vztažná, věty s *že, aby* a p.). Na př.: Brzy potom blízká také *tvrz Sedlec, na kteréž pan Oldřich z Oustí s udatnými bojovníky se byl zavřel*, outokem dobyta 352, 29 (pod. 81, 11; 241, 5; 87, 30 a j.). Jestliže se však přes to podmět bohatě rozvitý nebo vedlejší větou určený vyskytuje převážně často na konci věty, jest zajisté hledati důvod tohoto postavení nikoli v jeho rozvitosti, nýbrž v okolnosti jiné. Píše-li Pal. na př.: Zbyňkovým nástupcem na stolici arcibiskupské stal se *Albík z Uničova, doktor práv i lékařství a mistr svobodných umění, krále Václavův osobní lékař* atd. 140, 2 (nebo: Podobnou žádost podali dne 13. máje .. také *páni čeští a polští, kteří v Konstancii přítomni byli* 208, 6; anebo: Brzy však strhla se ve sboru *hádka, měl-li ještě déle u vězení držán aneb propuštěn býti* 246, 14), jest zjevno, že by gram. podmět ve všech těchto příkladech zaujímal ve větě totéž místo, i kdyby nebyl tak bohatě rozvit nebo provázen větou přívlastkovou, poněvadž mu místo to vykazuje pořádek psychologicky přirozený (Zbyňkovým nástupcem stal se *Albík*). Koncové postavení podmětu v těchto a skoro ve všech podobných případech nemá tedy důvodu v jeho rozvitosti, nýbrž v jeho funkci psychologického přísudku; jeho rozvitost jest pak jen důsledkem této funkce, která vyžaduje, aby zvláště představa nová a nejzávažnější došla také výrazu co nejpřesnějšího a nejurčitějšího. Proto také naopak, jsou-li důvody pro postavení podmětu před slovesem, může podmět, i silně rozvitý i větou vedlejší provázený, státi v popředí věty, jak z příkladů dříve uvedených je zjevno. Rozvitost sama o sobě není tedy důvodem určitého pořádku slovního, nýbrž jest jen zjevem průvodním. Připouštím ovšem, že by v ojedinělých případech mohla přívlastková věta k podmětu připjatá (zvláště rozsáhlá) změniti přirozený pořádek psychologický a strhnouti gram. podmět proti důvodům psychologickým na konec z důvodů slohových, ale dokladů zjevných pro to u Palackého není.

Ze stilistických důvodů spolupůsobí u Palackého na pořádek slovní, zvláště na pořádek podmětu a slovesa určitého, jednak větný parallelismus (jak ty mně, tak já tobě), jednak opak jeho, chiasmus neboli křížení (jak ty mně, tak tobě já). Snaha po parallelním uspořádání větných členů projevuje se jednak v prosté řadě vět, podobným smyslem k sobě se družících, jednak mezi dvěma větami, těsněji k sobě spojenými v poměru předvětí a závětí. Na př. (žádáno), aby *půhonové* ven ze země nebyli dovoleni,... nově zamýšlené *přísahy* a *závazky*... aby se zrušily a *studentům mistrování svobodné aby zase bylo propuštěno* 316, 20. V souvětích bývá parallelismus častým zjevem jednak mezi dvěma větami obsahu souhlasného (zvláště v souvětích srovnávacích), jednak mezi větami adversativními (zvláště ve spojení přípustkovém) za současného zdůraznění členů proti sobě stojících. Na př.: A jako *lid* nadšením jeho nábožným jímána se cítil, tak i *učení* obdivovali se neobyčejné plodnosti . . . ducha jeho 26, 24 (vliv předvětí na logický pořádek závětí). Čím méně bylo *důkladných známostí a světla*, tím větší povstávala *hojnost domněnek různých* 10, 33 (parallelní inverse). Jen kde *náruživosti lidské*... ve spor tento se vměšují . ., *tam mravní cit* nesmí nikoli zamlčeti se 10, 10. *Urban VI.* sice varoval se při tom vší simonie velmi přísně; naproti tomu ale *Bonifacius IX.* oddal se jí v míře potud neslýchané 66, 20. Ačkoli *Jan XXIII.* potahoval sám k sobě opatření arcibiskupství Pražského . . ., *kapitula* nicméně předsevzala volení 140, 6. Ačkoli *rozumem* zpravovati se má duchovní život veškeren, *cit* předce osobuje sobě s většího dílu rozhodnutí 309, 9 (ve větách přípustkových téměř pravidlem). Tak bývá druhdy i v jiných souvětích. Na př.: Když ještě pan *Čeněk z Wartenberka* i ouřadové jemu podřízení kojili se marnou nadějí, že . . ., to již *Mikuláš z Husi* a *Jan Žižka z Trocnova* chystali se dávno k boji 328, 16. Když ale *Hus* na tom stál, že . ., *králova rada* učinila hádce té konec napomínáním jalovým, aby . . 150, 11 a j.* Vzácnější

* Tento parallelismus, jevící se nejčastěji mezi závětím a předcházející větou vedlejší (v níž velmi často bývá pořádek logický), může, trvám, přispěti značnou měrou k vysvětlení fakta, že v závětích podřadně složených souvětí jeví se u Pal. poměr případů s pořádkem logickým a s inversí příznivěji pro pořádek logický než ve statistice celkové. Je-li celkový poměr inversí a pořádku přímého 7:3, jeví se v závětích poměr pouze 6:5 (úhrnem 67:53).

bývá uspořádání chiatické. Na př.: Život jejich druhdy apoštolský a příkladná kázeň *ochabovaly tím více, čím více zmáhala se* moc řehol jejich 19, 28 a j. Spíše syntaktického než stilistického rázu je snaha, aby větné členy k sobě patřící nebyly příliš daleko od sebe odlučovány. Na př.: Takž již r. 1405 jeden z domnělých předchůdcův Husových, starý cisterciák M. Jan ze Štěkna, *podal* byl arcibiskupu Zbyňkovi žalobu na M. Stanislava ze Znojma 83, 9 (srov.: Na podzim roku 1408... *podali* faráři Pražští arcibiskupu Zbyňkovi důtklivou žalobu na pohoršivá kázaní v kapli Betlemské 98, 4). Konečně o vánocích, dne 25. prosince pozdě po půlnoci, *král Sigmund* s chotí svou Barborou Celskou, mnohými knížaty a kněžnami i s nádherným komonstvem asi tisíci jezdcův, *měl* slavný svůj vjezd do Konstancie 194, 15 (srov.: V sobotu dne 6. července *měl sbor* ve biskupském kostele Konstanském patnácté své valné posezení 227, 10 a j.); pod. 343, 10; 276, 14 atd. Syntaktického rázu je také známý zvyk klásti dopředu větné členy, společné dvěma souř. větám po sobě jdoucím (v tak zv. větách stažených). Na př.: *Po boku jeho držel* falckrabě Ludvík říšské jablko, Normberský purkrabě Fridrich žezlo, Bavorský vévoda Jindřich korunu atd. 227, 14. *Na pokání suspendováni jsou od úřadu kazatelského* M. Matěj na půl léta, kněz Jakub na deset let 43, 27 (pod. 24, 16; 29, 6; 263, 22 a j.). Zřetele stilistické lze pokládati za důvod daného pořádku slovního také v rozličných případech ojedinělých, jako: Neméně *horšili se mnozí* také nad tím, že.. 284, 6 (kde by za přímého pořádku vznikla skupina »*neméně mnozí*«). Ve třináctém valném posezení.. *sbor vynesl nález* 223, 13. Když Hus několikráte ujišťoval, že..., *kardinál co nominalista stíhal jeho co realistu* z neupřímnosti a z kacířství 215, 15. Že pak Sigmund... dříve ještě ku knížatům říšským do Vratislavi se zabral, proto *síla jeho*, hrozící z daleka, *co bohopusta nezměřená, děsila* mysli české více nežli.. 343, 17 (kde v přívlastku podmětu je vysloven důvod slovesa urč.) a j.

Příště dále.

FRANTIŠEK STRNAD:

POZBÝVÁME CITU PRO ČESKÝ PŘÍZVUK.

Článek professora Jakubce ve 4. čísle »Naší Řeči« přinesl vážnou výstrahu českým školám. Není-li vylíčená vada, bohudík, dosud všeobecná, je jistě tak velice rozšířena, že není zbytečno, zjišťovati její příčiny a hledati cesty k nápravě. Některé příčiny vytkl již článek sám. Jsou zajisté rozmanité podle známého přísloví: Malé příčiny — velké následky.

V letech devadesátých vyšlo první vydání nového Frumarova a Jursova Slabikáře, v němž obrázky Alšovy po prvé do dětské učebnice vnesly kouzlo českého umění. Hned na druhé stránce byla tam k procvičení hlásky »u« řada obrázků, jež se čtly takto: láhev u sklenice, pero u čepice atd. S nevelkou pozměnou jsou tyto obrázky v původním Alšově Slabikáři posud; teprve nové vydání Jursova Slabikáře (B) vypustilo u samohlásek všecky kombinace tohoto způsobu.

Představme si drobného školáčka, čtoucího na druhé stránce Slabikáře. Čte zajisté pomalu s přestávkami, jak si prstíkem ukazuje, takto: láhev — u — sklenice; kuře — u — slepice... Podobná nesnáz a závada se naskytne brzo poté u písmene »l« a dalších, kde čtou děti: u — úle, u — lomu, u — mámy, o — lese, na — poli atd. Pokud děti nemohou přehlédnouti najednou obě slova, jež k sobě při čtení náležejí, nemohou jich také najednou vysloviti a důsledně oddělují předložky od slov, přenášejíce přízvuk na první slabiku slova, místo na předcházející jednoslabičnou předložku.

Tato vada měla by ovšem přestati tehdy, když děti v mechanickém čtení nabudou takové zběhlosti, že přehlédnou najednou celé slovo i s předcházející předložkou a jsou učitelem upozorněny, jak mají správně přizvukovati. Po většině se také v této době bystrému učiteli podaří vadu odstraniti. Hůře však jest, když učitel pobude delší dobu ve třídě elementární, nebo má-li (na škole málotřídní) žáky prvního školního roku stále. Sluch jeho ustavičným posloucháním vadného dětského přízvuku při čtení konečně tak otupí, že pozbude citlivosti a vnímavosti pro uvedenou vadu a přestane ji opravovati. Vada se pak přenáší do vyšších školních roků, kde se někdy ještě zesiluje příliš strojeným přednášením básní. Přijde-li do takové třídy učitel, jehož sluch není posud otupen, záhy vadu postřehne a pilným cvičením probudí v dětech cit pro správný přízvuk čteného slova. Živá mluva je tu nejlepší po-

můckou k nápravě, ježto v ní nesprávně nepřizvukuje ani dítě špatně čtoucí. Čte-li na př. žák vadným přízvukem: »Pět bratříčků přišlo do — *školy*«, stačí mu dáti otázku: »Kam přišlo pět bratříčků?« a jistě odpoví se správným přízvukem: »*do* školy«. Důsledným opravováním každého poklesku záhy se závada odstraní.

Jinou rozšířenou vadou přízvuku je nesprávné klesání hlasem u tečky. Malí čtenáři čtou po slabikách a povšimnou si tečky teprve při slabice poslední, při které teprve sníží hlas, takže klesají poslední *slabikou*, nikoli posledním *slovem* věty. U mnohých žáků a někdy u celých tříd vzniká tím ve čtení zpěvavý tón, který se dosti nesnadno odstraňuje, nechává-li se závada dlouho bez povšimnutí.

Jako všude jinde, zajisté i v těchto případech je lépe chybu *předcházeti*, než ji odstraňovati. Nejbezpečnější cestou k tomu byla by revise a vhodná úprava slabikářů se zřetelem k pozvolnému methodickému postupu vyučování dětí správnému přízvuku při čtení. K této otázce nebyl posud obrácen plný zřetel, ale článek prof. Jakubce ukazuje zřejmě, že je toho třeba. Speciální methodika rozřešila již obtížnější záhady a také tento úkol bylo by lze rozřešiti bez zvláštních nesnází, což by ovšem vyžadovalo úvah dalších. Bylo by zásluhou výstražného článku prof. Jakubce, přispějí-li mé poznámky k tomu, aby již elementární vyučování dalo bezpečný základ výraznému a správnému českému přízvuku při čtení.

POSUDKY.

Karel Mašek: *Mír*. Legendy. Nákladem vlastním. V Praze 1916. (Knihu vypravil V. Krček, vytiskla Unie.)

»Mír« není kniha pro každého, jest čtením pro duše jemné, myslivé, umělecké, které poznaly život. Skoro se obáváme nazvati těch šest prací tu podaných belletrií: kdo by v nich hledal zábavy, nesahej po knize; kdo však hledá krásy, najde jí zde bohaté zřídlo. Spisovatel volil pro ty skladby jméno legendy. Ale legendy v obvyklém slova smysle to nejsou, spíše básně v próse, pohádky neb allegorie. Zdařilá invence, zcela samostatné zpracování, bohatost myšlenek a citů, zasahání do nejhlubších hlubin duše, rozbor tvůrčího dění s jeho rozkoší a bolem, jakási rozluka s životem všedním, přemítání o vývoji a ztrátě lidského štěstí — to by byly aspoň některé význaky těchto »legend«.

Nejsou všechny ty práce stejného zrna, některé plynou lehce jako vánek, jiné jsou těžké a vážné jak askese, někde i ne dost

jasné ideou, ale krása slohová zdobí je všechny. Nepíšeme tu rozboru o nich, proto neodvažujeme ani hodnoty každé jednotlivé črty; všimneme si jen poslední, která jest nejméně povídková. Večer Michelagniolův je zpověď starého mistra, umělce-obra, na sklonku života jeho, kdy už ho odemřeli přátelé a zbyl tu sám cizí, bez lásky. Co se tu ozve strun v každém, kdož mu aspoň věkem podoben! Jak krásně, plasticky a výstižně dovede Mašek provésti takový rozhled po všem posavadním životě, takovou analysu duše, a jak dokonale čtenáři vštěpuje illusi, že vidí a slyší skutečného Michelangela!

Naším úkolem v časopise tomto jest pronésti úsudek o jazykové stránce knihy. Ta se věrně druží ke krásné úpravě vnější, k lepému tisku, k sličnému slohu. Péče o ryzost mateřštiny z ní dýše od první stránky do poslední. Proto se až ostýcháme kaliti dojem upozorněním na nesprávný přechodník ve větě: co — dříve mi chybíc (m. chybějíc) — činilo mi bolestným jarní podvečery (str. 26), na nedovolené sloveso uzmouti m. vzíti (str. 28). Tvar mnily na str. 45 (vzhlížejíce k té, již mnily (býti) nejhodnější milosti nebeské) jest asi chyba tisková m. mněly.

Anna Maria Tilschová: *Stará rodina.* Román. Nakladatel Fr. Borový v Praze. IV. kniha »Žatvy«, sbírky původní belletrie. Za K 5.60. R. 1916. Věnováno Anně Lauermannové-Mikschové a Marii Gebauerové v upřímném přátelství.

Starou rodinou se tu míní pražská rodina velkoobchodníka Kučery, z níž poznáváme nedůvěřivého, suchého a malomluvného otce, podobného kozáckému atamanu, dále nejstaršího syna Karla, 33-letého, vysokého, silného a kostnatého jak otec, pak bratry Karlovy: módního reka Gustava, nespokojence Jiřího, professora mathematiky, a 19letého Viktora, lehkomyslného, ale domýšlivého tak, jakoby »v každém pohledu lesklých očí i v každém pohybu vzrostlého, silného těla měl napsáno jedno: Kdo se mně vyrovná? Kdo na světě je ještě něco tak znamenitého jako já?«, který stále potřeboval peněz a neštítil se ani je odciziti; rodinu doplňuje stará dobromyslná hospodyně Karolína. Životní osudy těchto čtyř Kučerových synů rozvíjejí se před našima očima od neradostného dětství jejich, jež nepoznalo lásky matčiny, ani pohádek, ani spokojeného života v rodině; a celý ten životní obraz jest malován barvami šedými, málo sympaticky. Jsme svědky obchodního, mravního i osobního úpadku rodiny, pokládané za bohatou a šťastnou, ačkoliv skřítek štěstí tu snad ani vůbec nikdy nebyl hostem.

Sňatek Gustava Kučery s bohatou, dobrosrdečnou Marinou Stuchlíkovou, dcerou centrálního ředitele, vychovanou v bezsta-

rostném blahobytě a nádheře, převádí děj do druhé, jasnější rodiny; tyto styky přivádějí trochu rušnějšího, dramatického živlu do děje. Věnem Marininým starý Kučera totiž chtěl zachrániti obchodní dům svůj od úpadku.

Praha však brzy jest zatlačena do pozadí Brnem, jakmile tam Karel, otcem doma odstrčený, přijme místo v přádelně a pozná u své tety bývalého spolužáka Jaroslava Daneše. Karel si zamiluje jeho choť, a milostný zápas mezi nimi (v němž ona sice na čas podlehne, ale pak se vzepře a dalším svodům Kučerovým čelí, takže Kučera zdrcen opustí Brno a do Prahy se vrátí,) zaujme hlavní zájem čtenářův.

Annou Tilschovou přibyl českému románu bez odporu mnohoslibný talent; karakteristiku, dialog, drobnomalbu ovládá lehce, třebas by tu nebyla všude ještě dospěla nezbytné výše. Tilschová má bohatý cit a bystrý postřeh, nic jí neujde a umí zachytiti všecky vítané rysy, barvy, nálady, krásy krajinné i boje vnitřní. Skvostná je kapitola II. v části druhé. Sloh však jest místy ještě tvrdý.

Správnosti jazykové jest patrně dbalá, ba snaží se míti i svůj osobitý výraz, což jest potěšlivý úkaz. I nebude jí proto snad nevítáno, upozorníme-li na některé drobnosti, které jí ušly, na vazby a slova, jež by bylo lze nahraditi lepšími, správnějšími. Uvádíme z nich tyto:

Neubránil se tesknotě, která však nijak neplatila rodině (m. netýkala se rodiny, 18). — Viktor v stoje vlil do sebe snídani (m. stoje, 23.) — Od kterého tolik záviselo (m. na kterém; viseti *na* něčem; 24). — Co pak vám to napadá! (m. vás, 45). — Jak to přijde? (m. čím to je, nebo: čím to, 68). — Hedvika zhasla svíčku, on zhasnul plyn (m. zhasila, on zhasil, tamt. a jinde). — Oblíbenou zvláštností Tilschové jest, že doplněk klade absolutně, bez příčestí slovesa a bez předložky *s*, což někdy zní přímo násilně. Na př. na str. 74: poklad Jiřinčin v ruce vešel do domu. Nebo na str. 206: jiné skleničky na podnosu vešla do jídelny; nebo dokonce na str. 245: Tonka hlavu zabalenou do ženilkové šály zastrčila závoru. Podobně na str. 75: Hedvika ležela vlasy svázané pentlí. Na str. 76: Kočku na ruce táhla vozíček; na str. 81: bezradně v ruce džbánek se ptala atd. — Sloveso *vyvolati* nabylo v poslední době nevšední obliby. Vše se vyvolává: bolest, přátelství, láska, úsměv, úkaz, bouře atd. U Tilschové zahrádka vyvolala chuť na ženění u něho (str. 76). Dříve by se bylo řeklo: vzbudila chuť se ženiti. — Dáváme vám naše (m. své) královské svolení (83). — Přála bych si zmrzlinu (lépe 2. pád: zmrzliny, 91). — Jestli pak tady budou mít nějaké likéry (lépe: zdali pak

tady, 92). — Nenávist vůči tamější měšťácké společnosti (spr. nenávist k ..., 93). — Několikrát užito tvaru: upnut m. upjat. — Vykvetl nezávisle od nich (m. na nich, 121). — To věčné lhaní a tajení jejího (m. svého) poměru Hedvika čím dále tím silněji pociťovala jako nějakou (lépe: jakousi) pohanu. — Nejasné jest: Hedvika se samu sobě mihla před očima v domácích šatech (255). — Z nouze jiné zábavy (m. z nouze o jinou z., z nedostatku jiné zábavy, 257). — Vysloveně zlým pohledem se zableskly oči (spr. zřejmě n. urputně zlým, 275). — Potřebuju peníze (m. peněz, 274). — Zvyklý na pravidelné hodiny (pravidelným hodinám, 307).

Jak viděti, jsou to hříchy proti jazyku namnoze velmi rozšířené; to může býti jich omluvou, ale nikoliv povolením.

IN MEMORIAM.

Dne 25. května

bylo tomu 10 let, co zemřel velmistr českého mluvnictví, universitní professor dvorní rada dr. *Jan Gebauer*. Všichni žáci a odchovanci, ale i nesčetní ctitelé jeho stále ještě bolestně želí veliké ztráty, kterou tím utrpěla česká jazykověda. Neboť Gebauer ji povznesl na světovou výši, položil jí Staročeským slovníkem svým a Historickou mluvnicí základ skalopevný a přednáškami svými odchoval si četnou školu žáků, jež naučil pracovati přesně a moderně vědecky.

Gebauer byl mužem velikého ducha, nezměrné lásky k českému jazyku, neúmorné pracovitosti a hluboké žádosti pravdy. »Pravda« byla přezdívka, kterou ho nazývali přátelé; sotva byla kdy krásnější vymyšlena. Tvrdý byl životní postup jeho, ale tuhost a houževnatost jeho, která jej tak ostře vyznačovala, pomohla mu dospěti k vysokým metám vědeckým, které si vytkl. Nebyl při tom ušetřen pomluv a pohan, ostnů a zkušeností nejbolestnějších; i dobří známí se jemu a ušlechtilé choti jeho vyhýbali na ulici, když se odvážil říci: Rukopisy jsou padělány. Ale osud mu dopřál dočkati se obratu; poznána a uznána obecně čistota jeho pohnutek, poctivost jeho povahy, pravdivost jeho vývodů — a úctou všeobecnou zahrnován potom ostatek jeho života. V tomto údobí posledním láska jeho ke správné a ryzí mluvě vyvrcholila; nestrpěl chybných rčení a slov ani u nejlepších přátel. Přijal pozvání Matice české, aby ve velikém shromáždění vzdělanectva českého proslovil řeč o potřebě tříbiti a očišťovati jazyk český, zabrániti hrozícímu úpadku správné mluvy. Nemoc potom nastalá nedopřála

mu té radosti, zahřímati do duše národa: Čtěte a milujte svůj jazyk, ale v čisté kráse a jasné ryzosti jeho, poznávejte ji a nedovolujte nikomu, aby jej hyzdil, znešvařoval!

Vydáváním zvláštního časopisu pro vzdělávání a tříbení jazyka českého, »Naší Řeči«, v desátém výročí jeho smrti III. třída České Akademie složila hold památce jeho a vykonala skutek, který by jej byl potěšil nejsrdečněji.

Gebauer zemřel dříve času, nedokonav všeho, co si vytkl životním cílem. Ale duch jeho žije a jméno jeho nezanikne, dokud bude žíti česká věda. *B.*

DROBNOSTI.

ZBYTEČNÉ NOVOTY.

VČETNĚ. Toto slovo se podle Kottova Slovníku vyskytá asi od r. 1850 za lat. inclusive, něm. einschliesslich, eingerechnet. Je to slovo prazbytečné, bez něhož čeština obstávala sta let a dovedla by obstáti i dále; ale celkem žilo posud v ústraní úředních spisů a ojedinělých knih vědeckých, až asi ode dvou let se šíří v jazyk živý. Jak je nepřirozené, viděti nejlépe z nesnází, jež působí: nikdo neví, jak s ním spojovati jméno toho, co se má »včísti«. A přece se kde kdo bojí se mu vyhýbati. Naše divadla a hudební i zábavní podniky na př. oznamují ceny míst »včetně válečných příplatků«, »včetně zemské dávky« atp.; naše pýcha, Národní divadlo, dává na vybranou hned dvě vazby a má ceny míst »včetně s přirážkami pensijními a válečné dobročinnosti« (pachatel tohoto oznámení snad ani neví, že se mu povedl překrásný mluvnický »hlavolam«); s radostí při tom zaznamenáváme, že divadlo smíchovské má zkrátka a po česku »ceny míst i s dobročinnou přirážkou válečnou«. Podle zprávy z bojiště našli kdesi Němci v místě, jehož znova dobyli, »německé posádky včetně zanechaných raněných probodnuty«; obchodníci zase oznamují v dobách drahého papíru ceny zboží »včetně obal«; kdo ví, nebudou-li letos nezdarové hltati na př. třešně »včetně pecek«, »včetně s peckami« nebo »včetně pecky«. Zde všude naši předkové a dnešní venkovan i prostý dělník, nezkažený touhou, mluviti »učenou« češtinou, stačí pouhou předložkou s, zesílenou leda ještě spojkou i (ceny s přirážkou, i s přirážkou, s obalem atd.). Jinde čeština skutečná si dovede pomoci slovem p o č í t a j í c nebo p o č í t a j e; na př. »byl jsem týden na cestách, počítaje den odjezdu«; »mám dovolenou od 15., ten den v to (do toho) počítajíc«.

PŘEDEM. Dnes se skoro všecko dělá »předem«; zvláště často »předem« děkujeme za věci, o nichž »předem« víme, že . . . .« atd. Pravda: říká-li se ode dávna napřed, zpředu, odpředu, popředu atp., není zrovna neštěstí, řekne-li kdo kdy také předem, ačkoli před je předložka, a předložky se sice pojívají s předložkami jinými, ale aspoň obyčejně se samy o sobě nesklánívají (říkáme veskrze, naskrze, naproti, ne skrzem a pod.): ale proč se snažíme mermomocí mluviti tak, aby nám neroz-

uměl Čech, neznalý městské hantýrky? Či říká se nebo říkalo se předem místo napřed také někde ve skutečném, živém hovoru?

O VYDÁVÁNÍ NAŠICH KLASSIKŮ.

Mnozí z našich nakladatelů, vydávajíce sebraná díla našich mrtvých básníků a spisovatelů, vidí v nich zřídka víc než pouhou belletrii — zábavné čtení. Vydání taková redigují se buď sama nebo se péče o takovéto »éditions définitives« svěřuje některému ze žijících spisovatelů-belletristů; ve vzácnějších případech se vznáší úkol vydavatelský na literárního historika; na linguisty u nás při této práci po výtce filologické dosud nedošlo. A přece díla našich novodobých klassiků jsou nejen pramenem dobré četby, nýbrž zároveň i pokladem českého jazyka, jsou filologovi důležitým zdrojem, z něhož čerpá poznání jazyka velkých individualit básnických i jejich doby, vlivů jazykových, jež se v jejích dílech stýkají i jimiž jejich veliké výtvory literární zasahují do jazykového vývoje období příštích. Pro takové cíle vydavatelské nestačí ovšem vždycky dobrá vůle sebe svědomitějšího vydavatele-belletristy, k tomu je třeba znalosti požadavků a zásad, jež řádnému vydání ukládá věda, ať je to literární historie nebo filologie. Jinak se vydání souborné a definitivní stane pro účely vědecké nespolehlivým, ba často nepotřebným a vědecký badatel poznovu se odsuzuje na křížovou cestu po časopisech, v nichž literární odkaz našich spisovatelů z valné části bývá uložen.

Abych podal hned doklad: Za čtení Nerudových feuilletonů, otištěných v XXX. díle Nerudových Sebraných spisů, upoutal mou pozornost ve feuilletonu »Zima na vsi a v Praze« (str. 213—218) dativ »k u d v e ř ů m«, ve spis. češtině ne právě obvyklý. Pro jistotu jsem si vyhledal původní otisk tohoto feuilletonu (v »Národních Listech« ze dne 27. ledna 1889), ale tam jsem našel jen zcela obyčejný tvar »k u d v e ř í m« (.. zaznělo to po chvilce ku dveřím a ode dveří ..). Při té příležitosti provedl jsem kollaci celého feuilletonu a zjistil jsem tyto odchylky mezi originálem a textem Sebraných spisů: jako bril l iantky (orig. bri l l antky); b l ý s k a v ý střechýl (orig. b l y s k n ý); vzezření chý š ky (orig. chý ž ky); loupaných brambor (orig. n a loupaných); zašel si ob čas do některé stáje, na některou hůru, snad nějakou čtvrthodinku k sousedovi (orig. zašel si ob čas ... na některou hůru, s n a d n ě j a k ý c h s t o k r o k ů d o p o l í, snad n a nějakou čtvrthodinku k sousedovi); vyl e zali ze skulin (orig. vyl é zali); slečna se na mne trochu pousmála (orig. slečna j e n o m se na mne ...); a pak b a v i l a s e se svou sousedkou (orig. a pak s e b a v i l a se ..); m o dní časopisy (orig. m ó dní); číslo m o dního časopisu (orig. m ó dního); z povzdálí z a z n ě l o pořád (orig. z a z n í v a l o); 12ery šifonové spodky — 6 t e r y s p o d k y — 6tery spodky z barchetu (orig. 12ery šifonové spodky — 6tery spodky z barchetu); za n i (orig. za n í, t. j. za tou toilettou); já milu j i zrzavé (orig. milu j u); z hlídla jsem (orig. z a hlídla jsem); »j é jé —« (orig. j e jé). — V j e d i n é m f e u i l l e t o n ě 18 o d c h y l e k, o zbytečných, ba vadných odchylkách od původní interpunkce nemluvě. Jiných kollací jsem neprováděl, ale už tato jediná zkušenost stačí otřásti důvěrou ve spolehlivost tohoto vydání. V době, kdy se shromažďuje materiál na velký slovník český, pokládám za povinnost

upozorniti na tento zjev, neboť na excerpování slovního pokladu Nerudova bude použito zajisté i jeho Spisů sebraných, aspoň pro látku od Nerudy samého knižně nevydanou. E.

ČÍSLOVKY ŘADOVÉ.

Nedávno jsem poslouchal velice zajímavou přednášku učeného pána z vyššího učiliště a bylo mi podivno, že stále říkal na př. roku tisíc pět set dvacet aneb roku tisíc osmset čtyřicet. Nemám tušení, proč se odstraňují číslovky řadové, neboť to, co jsem slyšel u řečeného pána, i jinde a jindy jsem pozoroval. Což není pěknější, řekne-li se roku patnáctistého dvacátého, neb osmnáctistého čtyřicátého? Zdá se, že chtíce býti v proslovení úseční a struční, ničíme mateřštinu a říkáme: roku pět místo pátého, anebo je příčinou toho naše ledabylost, jako když říkáme: jdu přes Palacký most neb do Kinské zahrady (místo Palackého a Kinského). Bylo by záhodno o věci této ve zvláštním článku pojednati a všem, kdo dějinám učí, do duše promluviti, aby řadových číslovek nezamítali. J. Š.

POLOVICE — POLOVINA.

Staročeský výraz p o l o v i c e mizí z knih i řeči, ano byl na př. z Matolínovy početnice pro obchodní školy úplně vyřaděn a nahrazen p o l o v i n o u. Máme dosud třetici (do třetice všeho dobrého), máme čtvrtici nebo čtvrtci (na měření obilí), ale za polovici čítáme nyní jen polovinu. Je-li slovo polovina dobře tvořeno podle třetiny a čtvrtiny, tedy je podržme, ale starou »polovici« nezahazujme do nepotřebného železa. Toho by si měli zvláště učitelé nižších škol všimnouti. J. Š.

ADRESY, INSERTY, FIRMY.

Je správné, že se s očistou jazyka začíná uvnitř, ve slovech, v skladbě jazykové atd. Ale nezapomínejme povrchu našeho života, národní tváře, abych tak řekl, něčeho, s čím přicházíme takřka do denního styku. Jsou to především: a d r e s y, i n s e r t y, f i r m y. Zdá se mi, že jsme všechny tyto obory upravili tak, abychom byli c i z i n ě co nejbližší, nejsrozumitelnější.

P í š e m e skoro napořád: Karel Vlk, obchod smíšeným zbožím, Kolín. I n s e r u j e m e: T. J. Herbst, vinné sklepy a velkoobchod vínem. A v y v ě š u j e m e firmy: J. Novák, obchod střižným zbožím atd. atd.

Nuže, je toho potřeba? M e z i n á m i jistě n e n í! Pro nás je snad samozřejmým příkazem dopisovati »panu Karlu Vlkovi, obchodníku se smíšeným zbožím v Kolíně« atd. A inserty v novinách i vývěsní štíty jsou snad také pro nás, hlavně pro nás. My pak snad už porozumíme insertu »Herbstovy vinné sklepy a obchod s vínem« aspoň zrovna tak, jako když čteme: »T. J. Herbst, vinné sklepy« . . . A chceme-li mermomocí míti tam pád první, sestavíme insert tak, aby nebyl proti duchu naší řeči. Jsem jist, že kupujeme-li, koupíme právě tak u »Karla Nováka, obchodníka se střižným zbožím« nebo prostě v »Novákově obchodě se střižným zbožím«, jako u firmy »Karel Novák, obchod se střižným zbožím«. F. M.

DIVOKÉ KVĚTY Z NOVINAŘSKÝCH LUHŮ.

Pro výbuchy vášně výbojnou, na konec láskou zpiatou a pokořenou povahou mužatky Šárky způsobené, je v projevové vloze pí. Horváthové složka na výsost účinná. (Nár. Pol.) Tomu leckdo nebude rozuměti. A přece třeba jen přehoditi slova do nestrojeného pořádku a hned bude věta srozumitelnější: Pro výbuchy vášně, způsobené výbojnou povahou mužatky Šárky, která posléz jest schvácena a pokořena láskou, pí. Horváthová projevuje ve svých vlohách složku na výsost účinnou. — Tato tragická smrt zavdala podnět některým lidem k rozšiřování lživých zpráv o skonání nešťastníka ještě po smrti. (Nár. Pol.) Ubohý nešťastník tento patrně umřel dvakrát. Ale chtělo se říci: Tragická smrt tato zavdala některým lidem podnět, aby rozšiřovali (nebo rozšiřovati) ještě po smrti nešťastníkově lživé zprávy o jeho skonání.

Pod nadpisem: »Falešné zprávy o stanovisku Poláků z království« čtli jsme v Národních Listech mimo jiné toto: Ve Varšavě konalo se shromáždění všech politických stran, v němž usneseny následující požadavky (lépe: v němž se usnesly o těchto požadavcích): 1. Odvolání generálního guvernéra Beselera (jest dvojsmyslné; proto lépe: aby g. g. B. byl odvolán), 2. předání(!) správy Polákům, (správně: odevzdání nebo: aby odevzdána byla), 3. aby smělo se polských legií použiti proti nepřátelům Německa (lépe: aby se smělo používati) a 4. kdyby tyto požadavky nebyly splněny, jejich vymožení činem (lépe: aby byly vymoženy). Wolfova kancelář je splnomocněna prohlásiti, že se jedná (spr. jde) o pověsti, které jsou úplně vyňaty(!) ze vzduchu (lépe: vymyšleny). — Nadpis: Zamerikanisování ruského železnictví (v Pr. L.) jest otrocký překlad slova: Veramerikanisierung. Česky by to znělo: Poameričtění nebo Zameričtění). — Zhruba nadhozený zde obraz stačí k pochopení, jak vzácným a řídkým zjevem v životě národa jest politický stav, vyjádřený samostatným a neodvislým národním státem a jak málo nadějí při posuzování možnosti docílení toho poskytuje tvrdá skutečnost (tamt.). (Obraz zde zhruba načrtnutý stačí k tomu, abychom pochopili, jak vzácným zjevem . . . jest politický stav, projevující se samostatným . . . útvarem státním a jak málo nadějí poskytuje skutečnost, uvažujeme-li o možnosti dosíci toho).

Dílem čeho je tento zákaz? (Nár. L.) (Kdo způsobil tento zákaz? Nebo čím dílem.)

Tím by se bylo účele reformy té minulo úplně (Nár. L.). (Tím by se naprosto nebylo dosáhlo účelu reformy té n. tím by se reforma ta byla minula s účelem svým.)

Gučkov náleží k jedněm z velkých aktivistů (Právo L.). G. jest z mužů velkých činů, náleží k mužům velkých činů nebo prostě: jest mužem v. č.

Bethmann Hollweg má jednu z největších částí moci v rukou svých (tamže). (B. H. má největší, nebo převelikou část moci . . .)

(V několikerých novinách:) V Obecním domě budou k použití k občerstvení v pausách lidová restaurace a kavárna. Seděti se bude při židlích(!!). (V Obecním domě bude možno v přestávkách se občerstviti v lidové restauraci a kavárně.) Co znamená další věta, nerozumíme. Snad že budou židle v řadách, že se nebude seděti při stolech.)

Obvodní a tovární lékař p. dr. P. nás upozorňuje, že ve Věstníku, příloze Časopisu lékařů českých ze dne 28. dubna t. r., jest na první stránce článek: Nová sazba za léky pro privátní partaje a připojuje: »Není to poprvé — již loni a předloni ty partaje strašily v listě. Zanícený článek prof. MUDr. Fr. Mareše o rodném jazyku a Naší Řeči ve »Kmeni« a skoro současně takový poklesek jazykový okatý a zbytečný v lékařském Věstníku — to opravdu zabolí.«

Nakladatel A. Hynek uveřejňuje ve všech novinách tento insert: »Český Zola. Může se právem říci, že jest jím právě vyšlý, vysoce poutavý román J. R. Hradeckýho Vant. ... K dostání(!) u všech knihkupců.« Myslíme, že hůře nelze doporučovati spis českého spisovatele. Na obecné škole nesmělo by dítko napsati druhý pád Hradeckýho a dokonce už ne v té způsobě, jako jest psáno v inserátě. Což pak ten pisatel nechodil ani do české školy obecné?

K tomu už jen lze přidružiti další pokrok v českém skloňování, jejž učinila majetnice závodu s voňavkami a mýdly v Praze-VII., která si dala tuto nádhernou firmu: Karla Holýová parfumerie a potřeby ku praní.

HOVORNA.

UŽÍVEJME SPRÁVNĚ PŘÍDAVNÝCH JMEN PŘIVLASTŇOVACÍCH!

V článku uveřejněném pod tímto nadpisem v minulém sešitě »Naší Řeči« (str. 158) vymezil prof. Janko přesně i názorně hranice správného užívání příd. jmen přivlastňovacích (vyložil jsem věc tu v týž smysl v novém, 5. vydání Gebauerovy Mluvnice české pro školy střední v §§ 163 a 674, 1a). Přídavná jména o příponách -óv, -in (bratrův, matčin) přivlastňují jen určitému jedinci, na př.: Knězovy rty byly bez barvy (Jirásek, Proti všem 501), t. j. rty jednoho určitého kněze, zde probošta louňovického; je-li však vlastníkem míněn nikoliv určitý jednotlivec, nýbrž druh, kterýkoli jednotlivec toho jména (a kde by tedy bylo lze označiti vlastníka právě tak jednotným číslem, jako množným), přídavných jmen přivlastňovacích s -óv, -in nebývá a přednost náleží přivlastňovacímu genitivu, na př.: Tvář kněze a tvář starého mládence poznáš i v přístroji (Neruda, Sebr. spisy X, 11), t. j. tvář kněze kteréhokoli, tvář kněží vůbec. Podotýkám jen ke článku Jankovu, že při známé snaze češtiny (a slov. jazyků vůbec) po adjektivním tvaru přívlastku bývá i v takových případech, kde se přivlastňuje druhu, užíváno velmi často přece jen jmen přídavných — ovšem jinak tvořených, ale významem příbuzných — pokud v jazyce jsou, nejčastěji adjektiv o příponách -í ($-j_{ь}$), -ský, v stč. též -ový. Na př.: dívčina tvář je tvář jedné určité dívky, dívčí tvář je tvář kterékoli dívky, dívek vůbec; stopa vlkova je stopa určitého vlka (na př. v bajce), stopa vlčí je stopa vlka vůbec; podobný rozdíl je mezi právem sedlákovým a právem selským, mezi láskou synovou a láskou synovskou, podobně se liší rada orlova a maso vepřové atd. V Dalimilovi čteme: Lehčejieť tepe dievčie ruka, ot mužské rány bývá veliká muka; dívčí ruka, ruka dívky kterékoli. Pod. v příslovích: Ženský pláč, babí hněv, psí

kulhání nemá dlouhého panování (Čelak. 397). Kůň má míti dvě ctnosti zaječí ... též dvě ctnosti osličí atd. (Flajšh. 1, 559); ale: Trhají se o kuoži oslovu (t. 2, 61), poněvadž tu běží o určitého osla, t. j. známého osla z bajky ezopské. Kde tedy máme po ruce vhodné jméno přídavné, sluší ho použíti i v takových případech, kde se přídavné jméno o příponě -óv, -in pro svůj význam přesně ohraničený nehodí.

Václav Ertl.

KE ČLÁNKU PANA AUG. JAR. DOLEŽALA.

»Proč vyučování jazyku mateřskému ve škole obecné se nedaří«, dostáváme mimo jiná vysvětlení i to, že se nedbale opravují a nesprávně oceňují písemné práce a úkoly žáků. A na doklad toho byla nám poslána práce žáka V. třídy obecné školy chlapecké, za kterou žák dostal známku velmi dobrou a která, již opravená učitelem, vypadá takto v opise věrném:

Druhý válečný školní rok.

V době války musíme se spokojiti z e školou. Naše vojska statečně zatlačují nepřítele. Máme ve škole málo hodin abysme se něčemu naučil y. Protož se učme, až se naš e otcové vrátí, aby z nás měli radosť. Až bude po válce, zas budeme mít školu jako onehdy, a žáci se s radost i s c h ledají z e svými učiteli!

Zasílatel nemůže pochopiti, jak bylo možno, úlohu s tolika přehlédnutými chybami nejhrubšího rázu vrátiti žákovi a napsati pod ni jedničku. Domnívá se, že onen učitel buď sám neumí pravopisně psáti; to ovšem je k víře nepodobno, spíše ten pán zastává svůj úřad a úkol nedbale a lehkomyslně a pak by měl raději si zvoliti povolání jiné. Každým způsobem vězí v takových učitelích mládeže (ať se vyskytují na škole kteréhokoliv druhu) spolupříčina smutného a bolestného úkazu, jehož se p. Doležal dotkl.

Pan pisatel připojuje k dopisu svému žádost, »aby učitelé pedagogií a zkušební komisaři při zkouškách učitelské způsobilosti bedlivě toho dbali, by kandidáti učitelství a učitelé při zkouškách bezpečně prokazovali dostatečnou znalost jazyka mateřského a jeho pravopisu«. Tuto žádost bychom rozšířili na všecky zkušební komise vůbec.

K témuž článku se nám píše se strany jiné:

Jsou-li nedostatečné vědomosti učitelů škol obecných o našem mateřském jazyce příčinou, že se vyučování jazyku mateřskému ve škole obecné nedaří, pak také uváděné nedostatky učitelstva škol mateřských mají svůj původ v nedostatečných vědomostech o jazyce mateřském učitelů těch škol, v nichž se učitelstvo škol obecných vzdělává.

Já ovšem znám učitele, kteří ve svém oboru jsou mistry, a přece výsledky, jichž se ve škole dodělávají, jsou nepatrné a zase naopak. Žáci 5. tř. obec. školy napíší na př.: Holubi se koupaly, a přece to není vinou nedostatečných jazykových vědomostí učitelových.

Učitelstvo se činí odpovědným za veškeré nedostatky školy a neuvažuje se, že ono jimi nejvíce trpí. Škola má vyučovati a vychovávati; oba tyto požadavky jsou stejně důležité. Vlastně ne, mravnost je důležitější; učitel proto více vychovávej než

vyučuj! Cvič smysly, řeč, tříbiž rozum, šlechti cit a vůli, ale při tom nenamáhej žáků duševně a podávej jim učivo hravě, aby je zajímalo. Chce-li učitel těmto příkazům vyhověti, stává se často, že pro samé »methodické kudrlinky« se ani k jádru věci nedostane; na procvičení pak nezbude vůbec kdy.

To, dále přílišný rozsah učiva, nové a nové proudy v paedagogice a v jednotlivých předmětech vyučovacích, přibírání nových prvků do osnov jakož i přeceňování duševní zdatnosti dítěte zaviňují, že učitel při námaze sebe větší nedodělá se často výsledků. Podle moderní psychologie školské je v každém dítěti skryt poloviční, ne-li celý umělec. Ono dovede se prý, když poprvé přestoupí práh školní budovy, individuálně vyjádřiti slovně i kreslířsky. Ve škole zakrní...

Co vše má dnešní učitel znáti? Má býti dobrý stilista, malíř-umělec, význačný hudebník, dobrý počtář, krasopisec, má znáti kde jakou bylinku, každého brouka, musí uměti napsati každou žádost, má býti snůškou všelikých vědomostí a při všem tom jemným psychologem a dobrým methodikem... Když se dítě něčím proviní, je tím vinen učitel (který pak učitel tě učí... táže se babka ironicky); když neumí — je to zase vina učitelova; jednomu je učitel málo národní, druhému příliš; jedněm se zdá neznabohem, druhým je klerikálem...

Prosím, aby mi bylo dobře rozuměno. Povinností učitelovou, právě tak jako každého jiného vzdělance je, aby ovládal jazyk mateřský, to je nesporné. Dopis můj má jen čeliti mínění, že úspěch učitelův při vyučování je úměrný učitelovým vědomostem. V. J.

K BLAHOSLAVOVĚ GRAMMATICE.

Dostalo se nám dotazu, víme-li, že Jan Blahoslav v Grammatice své měl účel také n á b o ž e n s k ý a že sloh jeho trpí také j a z y k o v o u s m í š e n i n o u. Odpovídám, že mně to bylo ovšem povědomo, ale že článek především kladně promlouval o Blahoslavových snahách jazykově o č i s t n ý c h. Na doklad toho stůj zde dvojí odstavec z mých čtení o literatuře české století XVI.

I. Pohnutlivý je doslov ke Grammatice neboli Blahoslavova »Z a v í r k a«. Všecko úsilí Blahoslavovo směřovalo k tomu, aby češtinu spisovnou typicky ustálil, z cizích živlův očistil a přirozeně i uměle ozdobil. Opět a opět si sice sám namítá, že k tomu nemá dostatečných vloh, ani dostatečného času, a že úkol jeho je jinde: sloužiti Kristu. Ale přes tyto pochybnosti Blahoslav při studiích jazykových vytrval přece, jednak od čtení theologického »pro mdlobu i zraku i celé hlavy« se uchyluje jako na zotavenou ku práci milejší a lehčí, jednak nepouštěje se do bohoslovného spisování, které by jinak bylo býval jeho povinností, proto prý, že »jakž mohl, takž mu se nechtělo, a jakž chtěl, nemohl«. A výčitky svědomí v té příčině, že nedělá, co by měl, utišoval tím, že byl téměř p o v i n e n »pravidlo pravé češtiny« pozůstaviti budoucím bratrským překladatelům Z á k o n a S t a r é h o i veškeré literární obci Jednoty bratrské. Tím způsobem Blahoslav i nejmilejší dílo své konec konců pokládá za práci vykonanou v s l u ž b á c h n á b o ž e n s k ý c h.

II. A přece celá kniha Blahoslavova formou je psána »n e v l a s t n ě a n e z p ů s o b n ě«. Není v ní téměř české věty, aby nebyla buď načata, nebo proložena nebo dopověděna frasí l a t i n s k o u. Na př. čteme: »Předkové náši, staří, věrní Čechové, byvše lidé učení i v jiných jazycích«, . . také domácím jazykem svým »mluvili i psali erudite, ac, ut Horatii verbis utar, rotunde. Čemuž nynější někteří mudráci, sapientuli, nikdy nevyrozuměvší někteří linguam maternam propriam habent, vere barbare et scribunt et loquuntur«. [286] To je jedna ukázka z tisíců. Nebo praví-li se o Augustovi: »Ardebant omnia, i slova i pronuntiatio i gesta«. [288] Nebo o Červenkovi: »Usiloval o rozšíření jazyka našeho horlivě, sed non admodum feliciter«. [287] Nebo o br. Šturmovi: »Cožkoli psal, vše tak běžně dělal od ruky, jako člověk velmi zaměstknaný, a hned laborem emendandi ac foetus suos lambendi fugiebat«. [290] Anebo výtká obecná: »Někteří nešetříce toho, co jest vlastního et usitatum v české řeči, aut ipsi sibi fingunt inepta proverbia, aut ex latinis transferunt, tak že by se o nich mohlo říci, quod ex latinis bonis bohemica faciunt non bona«. Jak vidno, je to zrovna m a k a r o n š t i n a, a zároveň důkaz, že i duchové tak osvícení a samostatní jako Blahoslav značně hověli slabostem a libůstkám své doby. J. V.

VYSOKÉ MOŘE.

V 5. čís. »Naší Řeči« čteme na str. 151 ř. 19 . . . »Pak by se ve feuilletonu o plavbě po moři nepsalo na př. v y s o k é m o ř e (die hohe See), nýbrž š i r é m o ř e a p.« Výraz v y s o k é m o ř e je podle toho pokládán za chybný, a soudě z toho, že v závorce je uveden výraz německý, za germanismus. — Ale výraz v y s o k é m o ř e není chybný, ani není germanismus, nýbrž vystihuje správně skutečnost. Hledíme-li se břehu na moře n e o h r a n i č e n é n a d r u h é s t r a n ě p e v n i n o u, nejeví se nám rovinou do nekonečna se prostírající, nýbrž hladina zdvihá se ponenáhlu výš a výše, až posléze hraničí s o b l o h o u ve značné výši. Zjev ten vysvětlujeme si kulatostí země. Není to tedy vlastně ani optický klam, nýbrž holá skutečnost. — Jedeme-li po lodi širým mořem, připadá nám, jako by se hladina na všech stranách zdvihala a v dálce hraničila s oblohou ve značné výšce pravidelným kruhem. M o ř e j e t e d y s k u t e č n ě v y s o k é a národové, kteří u moře bydlí, také je za vysoké považují a je vysokým nazývají. Římané říkali mare altum = moře vysoké: Tak bylo i u Řeků. Kdo vyplul na moře, říkalo se, že v y s t u p u j e, kdo plul s moře ku břehu, že s e s t u p u j e. Homérští plavci plavili se po širém h ř b e t ě mořském. Proto i Němci právem říkají die hohe See. Výraz š i r é m o ř e pochází z c h y b n é p ř e d s t a v y. Lid český bydlí daleko od moře a veliká jeho většina nemůže si představit, jaké moře je. Slýchal jenom o nesmírné jeho rozlehlosti a představoval si je podle toho, co viděl na vlastní oči. Doma viděl roviny, veliké rybníky, snad i jezera, u nichž vidíme vždy na druhý břeh. Je zvláštní zjev velikých hladin, že se zdají rovnými, j e-l i v i d ě t n a d r u h ý b ř e h — i kdyby na př. jezero bylo sebe větší (j. jezero Ženevské). Vyplujeme-li na moře, je hladina rovná, směrem ku břehu, pokud jej vidíme, kdežto směrem k ši-

rému moři hladina se zvedá. Jsme-li na širém moři, hladina zvedá se na všecky strany kruhem. Jakmile však se ukáže břeh — byť v sebe větší dálce — ihned hladina klesne a srovná se v rovinu. Toho lid český nikdy neviděl, naopak neshledal rozdílu mezi hladinami, které znal, a mezi rovinou. A jako říkal širá rovina, širá step, širá krajina, tak řekl také širé moře, které si představoval jako vody, jež znal. — Nikdo netvrdí, že bychom neměli říkat širé moře, na širém moři. Je to výraz již ustálený jako na př. východ neb západ slunce a j. Budeme tak říkat a psát i dále, ale nebudiž pokládáno za chybu, řekne-li někdo vysoké moře, chtěje tím naznačit skutečnou jeho vlastnost. Výraz ten není germanismus, i kdyby byl přešel do našeho jazyka z němčiny, jako není germanismus vysoký dům, vysoká střecha, vysoká hora. Není germanismus proto, že moře je opravdu vysoké. Otmar Vaňorný.

[O věci této přineseme v čísle příštím zvláštní článek od prof. V. Ertla. Red.]

LISTÁRNA REDAKCE.

Panu K. v P. Ve větě (z »N. Ř.« uvedené) »Gebauer tyto doklady znal ne z výpisků samých, nýbrž . .« není zápor položen nesprávně, neboť smysl věty je kladný (Gebauer znal ty doklady); poměr kladu a záporu jest tu omezen pouze na okolnost vyjádřenou protikladem (a tedy důrazně) »ne z výpisků samých, nýbrž odjinud« (pod. Ne samým chlebem živ jest člověk, ale každým slovem . . .). Bylo by ovšem možná také říci formou souvětí »Gebauer jich neznal z výpisků samých, nýbrž odjinud, neboť smysl druhé (eliptické) části souvětí jest kladný (nýbrž znal je odjinud), ale mezi obojí formou je přece patrný rozdíl výrazový, který dodává formě této i oné oprávnění. — Tvarem Nováková se v češtině označuje paní i slečna bez rozdílu (Pravidla čes. pravopisu str. XVIII) a tím se řídí i skloňování v ostatních pádech (o slečně Novákové, nikoli Novákově); rozdíl mezi tvary paní Nováková a slečna Novákova je zbytečný, na dokladech nezaložený a (jak již v Bruse matičním z r. 1877 poznamenáno) původu nového. — U podstatných (a také přídavných) jmen ze sloves utvořených zájmena zvratného zpravidla nebývá; na př. modlení (od modliti se), učení, divení, chování, narození, vyptávání, pro zasmání atp.; bývá jen výminečně, pro zřetelnost (kde by bylo možno užíti také tvarů sebe, sobě a p.), na př. takové chválení se (= sebechvála). — Byl uznán dospělým je správně pověděno; jdeť tu o vlastnost teprve se slovesným dějem získanou (v. Gebauer-Ertl, Mluvnice česká § 452). — O příd. jménech uplynuvší — uplynulý pojednal v 5. čísle »N. Ř.« dvor. rada J. Král; zvláště od sloves podmětných je zbytečno tvořiti příd. jména o příponě -ší, -vší.

Panu J. L. Vazby »dům od domu« (nikoli »od domu k domu«) i »krok za krokem« jsou obě správné; v případě, jehož se týká Váš dotaz, zdá se však druhá vazba vhodnější, tedy: veliká obruč kovová byla prohlédnuta místo za místem (kus po kuse).

Pan J. Sdlk. Přídavné jméno utvořené ze slova laň (laňka) je laní (Jungm.

Slov.); příd. jméno »jistý« má dvojí vazbu — »jsem si tím jist« a »jsem si toho jist« — bez patrného rozdílu významového.

Panu A. M. v Uh. O. Název »rod«, na označení rozličného poměru podmětu k ději slovesnému, jest překlad latinského názvu genus, odedávna v mluvnicích užívaného. Pro pojem, slovem tím označený, není to sice název vhodný (bývá v poslední době nahrazován slovem diathesis), ale vžil se jako mnohé termíny jiné, jejichž nepřesnosti jsme si vědomi, a každý ví, co slovem genus při slovese míníme. To platí i o českém slově »rod«; výrazy »tvar, děj, význam« a p., jež v náhradu nabízíte, nelze ho nahraditi, protože podstaty věci vůbec nevystihují a nemají nad to ani té přednosti, jaké nám pro »rod« propůjčilo dlouholeté užívání slova toho ve významu právě žádoucím. Říkáme-li ostatně »rod jmenný« a »rod slovesný«, je tím každému nedorozumění zabráněno. — Nahrazovati název »příjmení« výrazem »jméno rodové« bychom také nedoporučovali; »příjmení« je název, který se už také vžil (staré doklady uvádí Jungm.), má svou cenu historickou, jsa svědectvím původu našich jmen osobních (jménem bývalo na př. »Martin«; »Kabátník« byl pouze přídavek ke jménu, příjmení) a vystihuje zase podstatu věci správněji než název jméno rodové; stč. příjmení nebývala dlouho jmény rodinnými (vymírala ť s nositelem jména) a ani dnes nejsou jimi mnohá příjmení (Jaroslav Vrchlický). Také nelze pustiti se zřetele možnost matení s výrazem »jméno rodné«, jímž označujeme na př. u israelitů jméno, které křesťané nazývají »jménem křestním n. křticím«.

Panu O. B. v L. u Plzně. Redakce »N. Ř.« má na zřeteli čtenářstvo z vrstev nejširších a zřetele toho dbá co možná i při článcích v »N. Ř.« uveřejňovaných; ale opakování základních pravidel a pojmů mluvnických, skloňovacích vzorů a podobných věcí, jaké lze najíti v každé sebe menší mluvničce, nemůže býti v programu časopisu, který si vytkl za účel vzdělávati a tříbiti náš jazyk. Přivlastň. zájmeno její se skloňuje podle vzoru pěší, a to již od 14. stol. Slovo zrcátko by se mělo podle původu svého (ze zrcadlo) psáti ovšem s d; ale u mnohých slov se ustálilo časem psaní podle výslovnosti, i píšeme zrcátko, pravítko (pravidlo), nosítko (nosidlo), parátko, jako píšeme dbáti (pův. tbáti), zde (pův. sde) atd. U podst. jmen vzoru »dub« bývají v 6. p. jednotném koncovky -ě i -u, ale jazyk se ve valné většině případů rozhodl u jednotlivých podst. jmen pro koncovku tu neb onu; jako nikdo neřekne v kostelu, nýbrž v kostele, tak také naopak nenapíše nikdo na počátce, nýbrž na počátku. Užívati koncovky -ě přes míru zvykem ustálenou bylo by strojené. Vazby: »odejel s prvním vlakem« (srov. »jel tam vozem, tramvají, dostavníkem« a významem odlišné »jel ke kováři s vozem«), a »snaže se přivykati k myšlence« (m. myšlence) jsou ovšem nesprávné.

OPRAVY OMYLŮ TISKOVÝCH. V čísle 4. na str. 122, v ř. 9. a 23. místo »Vychodilově« a »Vychodil« čti Vyhlídalově a Vyhlídal. — V č. 5. na str. 160, v ř. 35. místo »ptáte« čti ptáme (odpověď stilisovala redakce) a v ř. 36. místo »mysli« čti myslí.

Číslo 6. vyšlo dne 1. června 1917. Z redakce odpovídá dr. Jaroslav Vlček.

Tiskla firma: Th. Venta, společnost s r. o. v Praze-I., v ul. Bílkově č. 17.